

TJIDENG

ZWART OP WIT

Ingeborg Tuckermann
Gwendolyn de Ruyter de Wildt

VROUWENKAMP TJIDENG
1942 - 1945

STICHTING
INDISCHE
DOCUMENTEN

TJIDENG

ZWART OP WIT

tekeningen van

Gwendolyn de Ruyter de Wildt

teksten van

Ingeborg Tuckermann

VROUWENKAMP TJIDENG

1942 – 1945

*'It is easy enough to be pleasant
When life flows along like a song,
But the man worthwhile
Is the man with a smile
When everything goes dead wrong!'*

Opgedragen aan de bewoners van 'huize' Jan Steen

TER INLEIDING

Pas laat – helaas té laat voor al degenen, die daarop tot aan hun dood tevergeefs hebben gewacht – is in Nederland belangstelling, en daarmee begrip en medegevoel, ontstaan voor het harde lot van hen, die in de tweede wereldoorlog het slachtoffer werden van Japan's opmars in Zuid-Oost-Azië.

Over dit onderwerp zijn, vooral de laatste jaren, nogal wat boeken verschenen. Ze zijn verschillend van gehalte, maar hebben met elkaar gemeen, dat de nadruk erin valt op het leed en de ontberingen, die de 140.000 door de Japanner gevangen genomen Nederlanders hadden te ondergaan.

Toch bestond er, ondanks alle verdriet in die tijd, vooral voor de jongeren ook een wereld van zonniger aard, waarin humoristische tegenkrachten zich konden uitleven. De dagelijkse kampomgeving bood daarvoor stof genoeg.

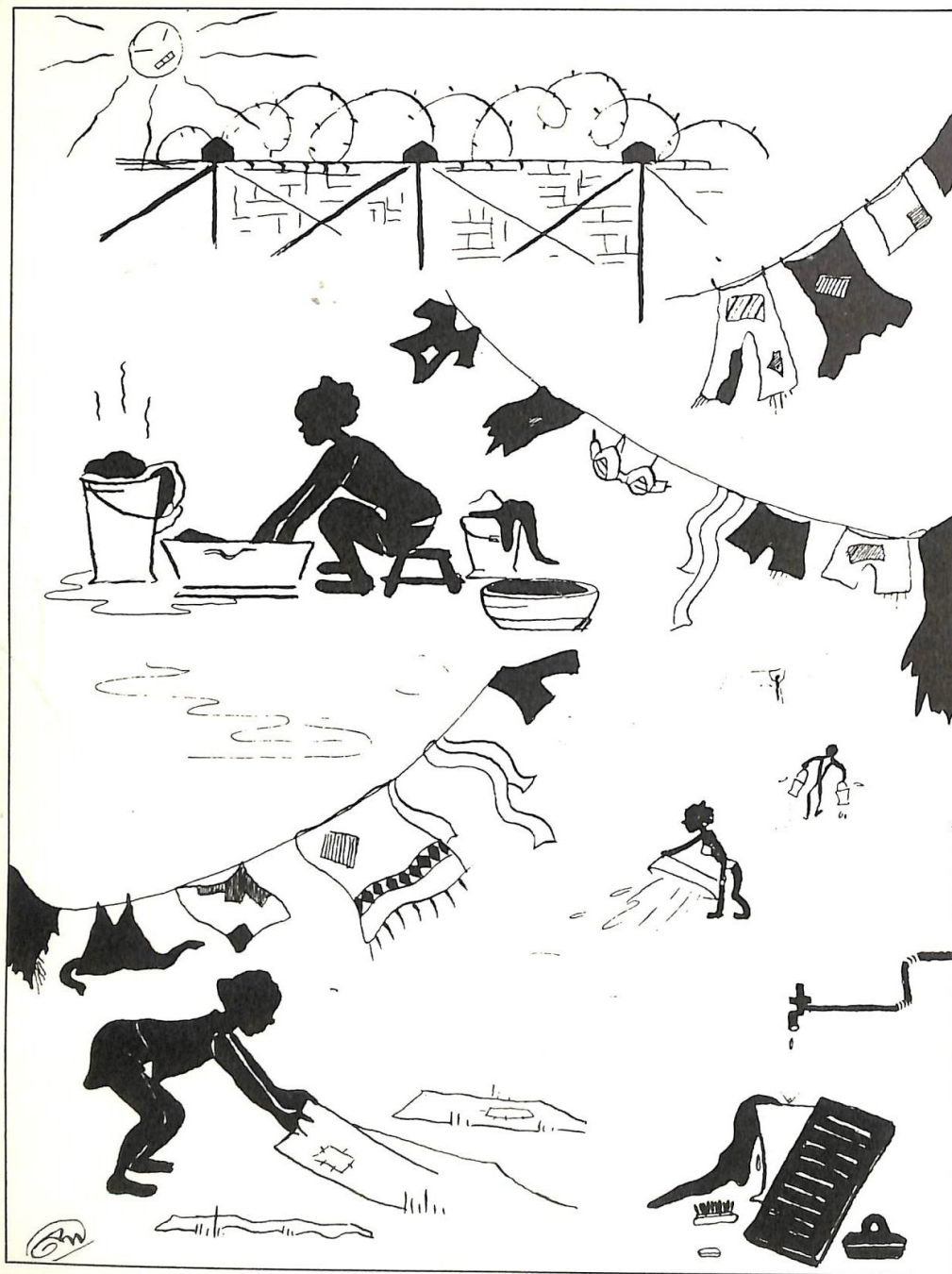
Er is op dit gebied maar weinig vastgelegd en daarom waren we blij, dat bij de inzameling voor de tentoonstelling 'Nederlanders in Japanse kampen' een werkstukje in dit genre opdook, van zo goede kwaliteit, dat het verspreiding op ruimere schaal verdient.

Het is een bundeltje geïllustreerde kamppoëzie, gemaakt door twee meisjes van 17 en 20 jaar. Ze behoorden tot de 'sjouwploeg' van jonge vrouwen, die in het Tjidengkamp het zware werk opknaptten en wier veerkracht en doorzettingsvermogen van grote invloed zijn geweest op de overlevingskansen van de gehele kampbevolking. Voor deze is dit boekje bestemd, maar ook voor allen die elders onder soortgelijke omstandigheden hebben moeten leven. Waarmee niet gezegd wil zijn, dat we het niet graag ook in handen zouden zien van vele anderen die, om welke reden dan ook, op het bezit ervan prijs stellen.

Mei 1977

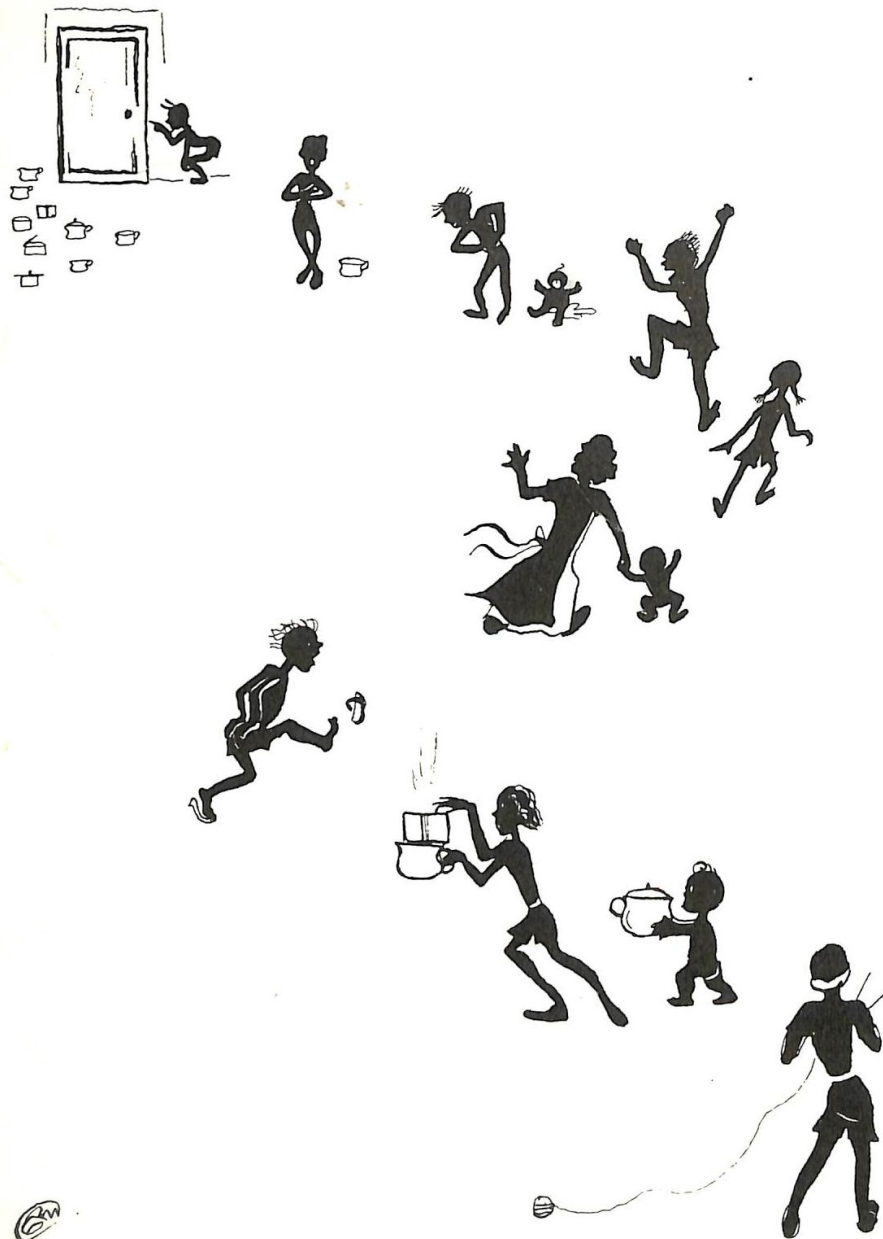
P.M. ADRIAANSE

HET LIED VAN DE WAS

Als de zon over 't gedèk schijnt
Is er in Tjideng niemand meer
Die nog 'rustig' ligt te slapen
Iedereen is in de weer!
In de vroege ochtendstonde
Zijn de meesten aan de 'was'
Al dat goed dat steeds weer vuil wordt
't Kamp weergálmt van het geplas!
Maar het is niet zó eenvoudig
Als het zo misschien wel klinkt
'Lege' kranen, àl die teilen
't Vuilnis-jongens'-goed, dat stinkt!
Máár, wij worden vindingrijker
Als we jaren kampmens zijn
Teilen vullen we nu 's ávonds
En we spannen lijn naast lijn
Kan 't er náást niet – dàn er boven
Klantang-goed op veld en dak!
Krukjes om te zitten wassen
Méér en méér op ons gemak
En we zullen blijven wassen
Tot er nog slechts ráfels zijn
En ook dié hangen wij netjes
En écht Hollands aan de lijn!

OCHTENDGANG

's Morgens vroeg dan trekken wij
Allen naar één oord –
Als 'n Mekkagangers-stoet
Gaan wij zwijgend voort.

Zijn we waar we willen zijn
Wácht de hele stoet
'Zwijgend', armen overeen
Iedereen die . . eh . . móét . .

Uit het oord klinkt af en toe
Onderdrukt geluid
Maar wij staren, zéér discreet
Zwijgend voor ons uit.

Plèns! – Hoera! Z' is bijna klaar
Hoor! Ze vult de fles
Zwijgend schuift de rij één op
'k Ben al nummer zès! !

KOEMPOELTIJD

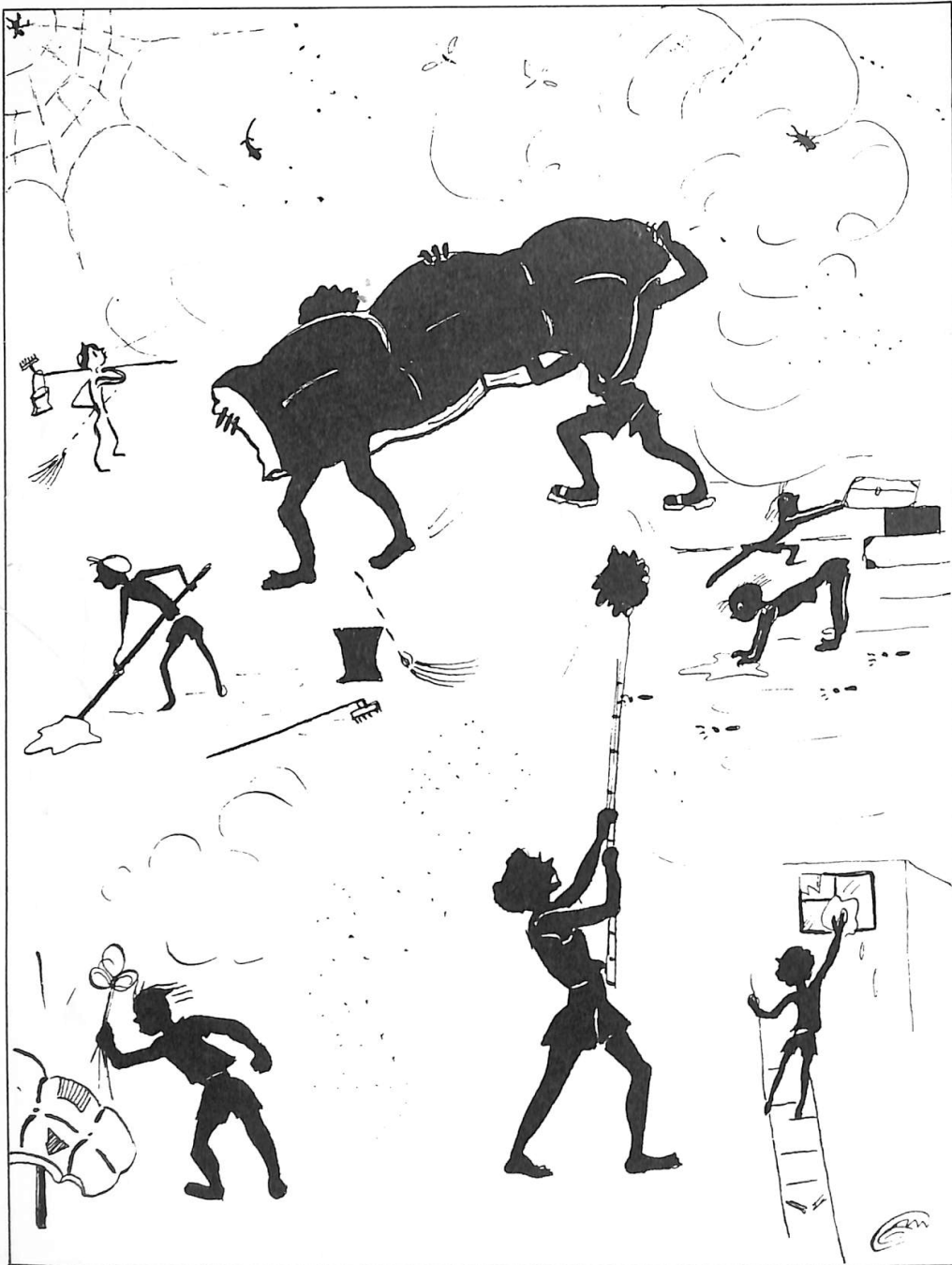
Dé bel gaat, het is koempoeltijd
 En dichte drommen mensen
 Die gaan gezellig met elkaar
 'Oom Nip' gôemorgen wensen.

Daar staan ze: háást het héle kamp
 Te breien en te praten
 De kinderen spelen op de grond
 Alsof ze 'Oom' vergaten.

Soms is 'Oom Nip' een beetje laat
 En laat hij ons wat wachten
 Maar mééstal is hij héél precies
 Tussen half acht en achten.

Dan roept er een van: Tjotseké!
 Zo noemt 'Oom Nip' 'attentie'
 De kleinste zelfs staakt zijn gekrijs
 Voor Ome Nip; dat wenst-ie.

En is hij dan al héél dicht bij
 Dan doen wij 'kéré', búigen —
 'Oom Nip' zegt: 'Baik, poelàng, poelàng'
 En de koempoel valt in dùigen.

BONGKARDAG

De bongkardag is heus geen mopje!
Dan zwoeg je en dan zwiep je en sóp je
Je bent nét uit je slaap
En je zwoegt je al een ááp
De bultzakken eerst, en die klóp je

Dan koffers naar buiten gedragen
Aan 't vegén, aan 't dweilen, aan 't ragen
De rêst van ons goed
Zoals Nippon dat doet
Staat veilig bij hèm opgeslagen.

Maar . . . is dan je boeltje weer binnen
Dan kunnen de and'ren beginnen
De één raspt zich dood
De ander snijdt 'brood'
Je kunt 't zo gék niet verzinnen.

De kinderen komen van buiten
Hun voetspoor bestaat slechts uit kluiten
Eén veegt buiten de grond
En arang stuift rond
Het stof kleeft weer dik op de ruiten.

Ging 't vredig of ging 't met ruzie
We komen tot déze conclusie:
Hoe groot is ons loon
We voelen ons schóón!
(al is dat misschien een illusie)

SJOUWPLOEG

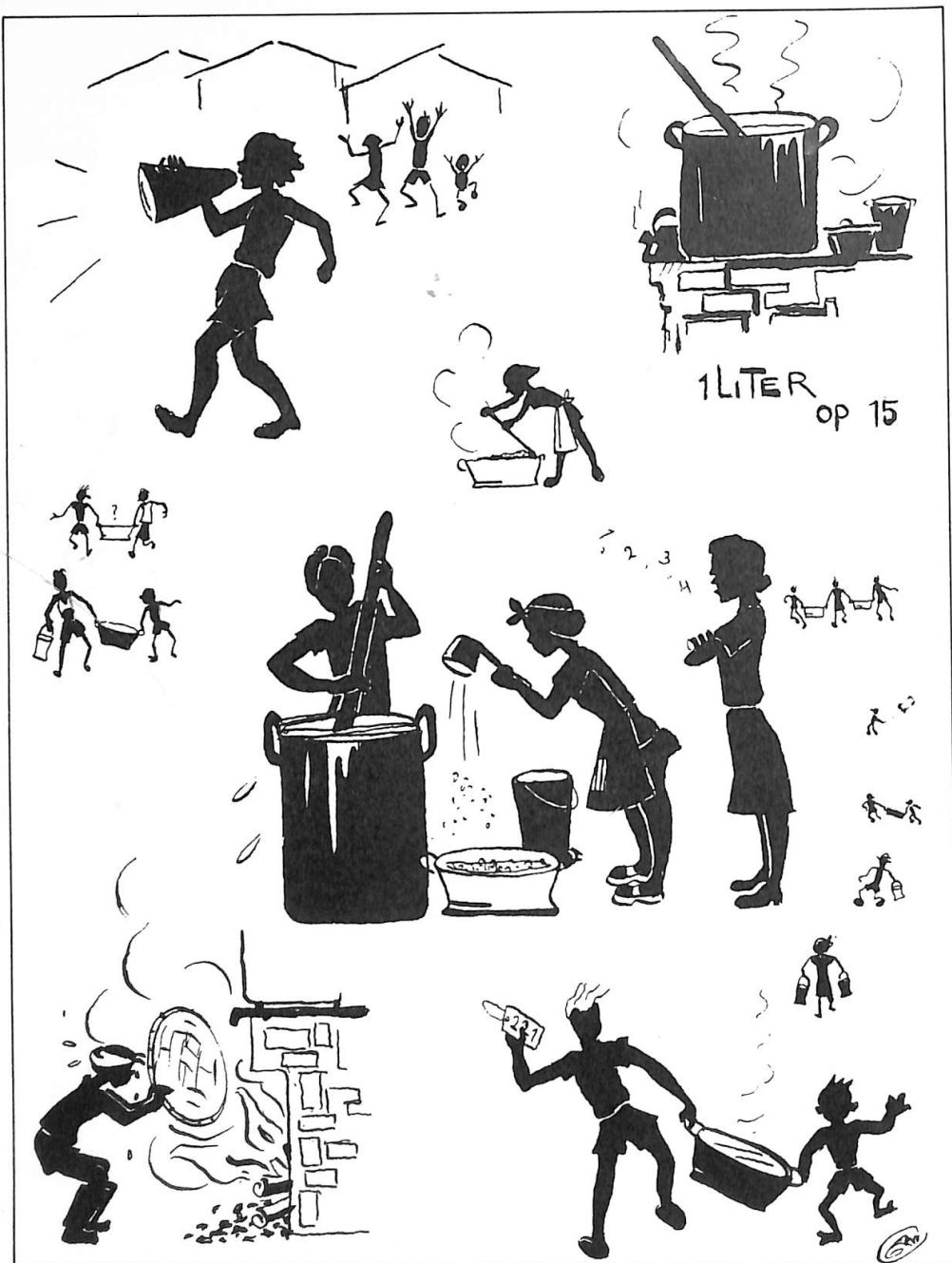
(wijze: 'de Schutters')

Daar komt de sjouwploeg
 Met veel gestamp
 De potelaarsters
 Van 't Tjideng-kamp
 Het zijn de koelies
 Van onze wijk
 wel haast tweehonderd
 Zijn wij er rijk.

Ze zwoegen met rollen
 Van prikkeldraad
 Ze werken aan 't 'kawat'
 Tot 's avonds laat
 Ze zorgen voor 't vuilnis
 Van passer en straat
 En graven de kuilen
 Voor 'laboes' en tomaat.

Is er 'n verhuizing,
 Dàn sjouwploeg vóór!
 Ze ploeteren van 's morgens
 Tot 's avonds door
 Maar hebben ze nòg zo
 Gesjouwd, gegedèkt
 Ze blijven toch vrolijk
 En opgewekt.

En roept er hun leidster
 Ze komen gerènd
 Met 'geit' en 'kanonnen'
 Een regiment!
 Daar heb je de meisjes
 Met veel gestamp
 Hoerá voor de sjouwploeg
 Van 't Tjideng-kamp! !

DE GAARKEUKEN

De schoorstenen roken
 De stookmeisjes stoken
 De kampvrouwen koken

Zij roeren en malen
 Zij slepen met balen
 Ontèlbare malen

De rijstdrums die stomen
 De kampmensen komen
 In rijen – in strómen

De kipassen kleppen
 De kooksters die reppen
 De opschepsters scheppen

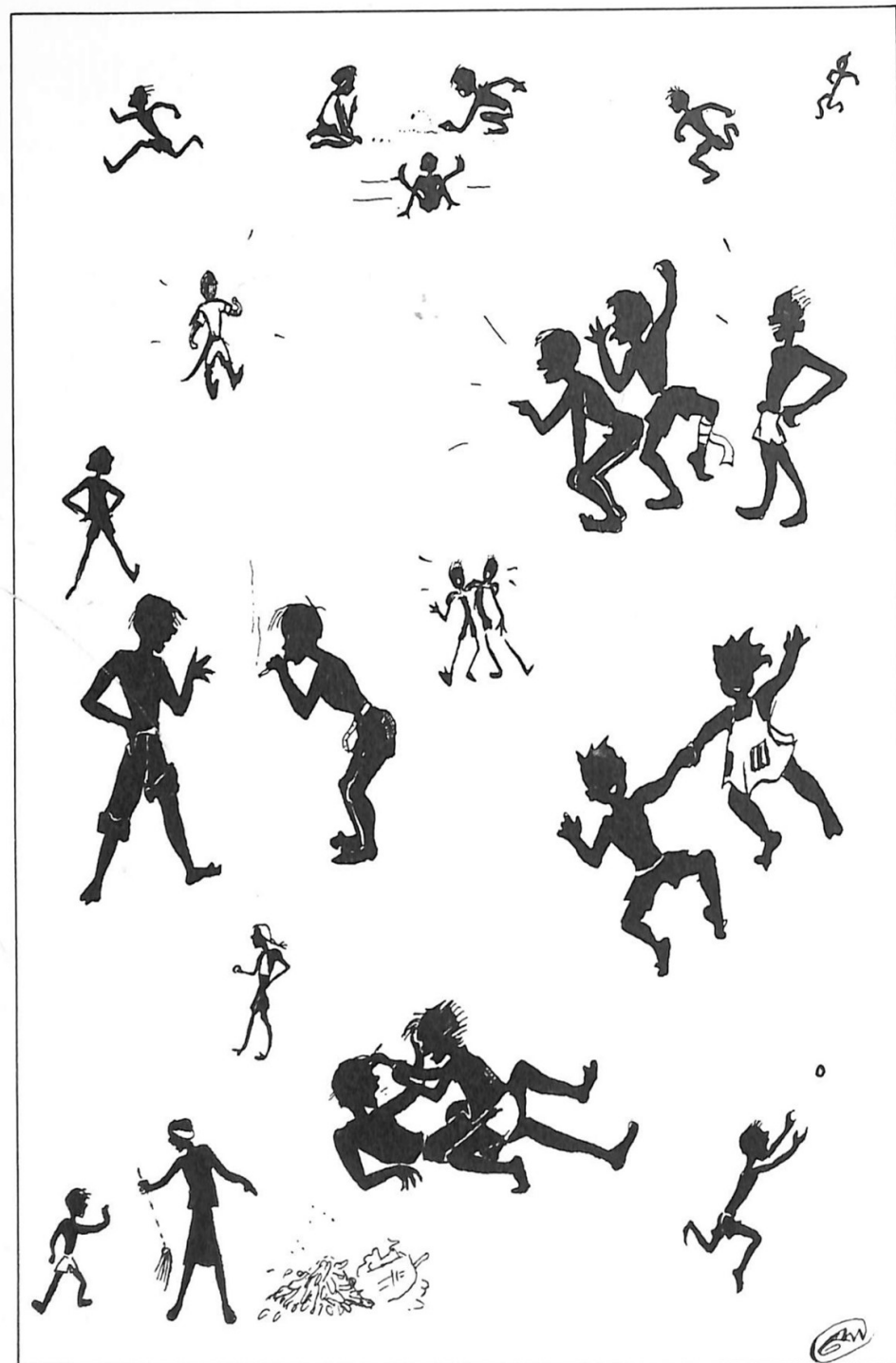
Maar 't zwoegen en zweten
 Is zó weer vergeten
 Want – de wijk heeft weer 'eten'!

ZWOEGLIED
(naar Staring)

Patjols klinken
Goten stinken
Ruisend gutst het zweet
Zie hoe Tjideng's vrouwen
Ruwe grond bebouwen
Al is 't nóg zo heet
Al is 't nóg zo heet!

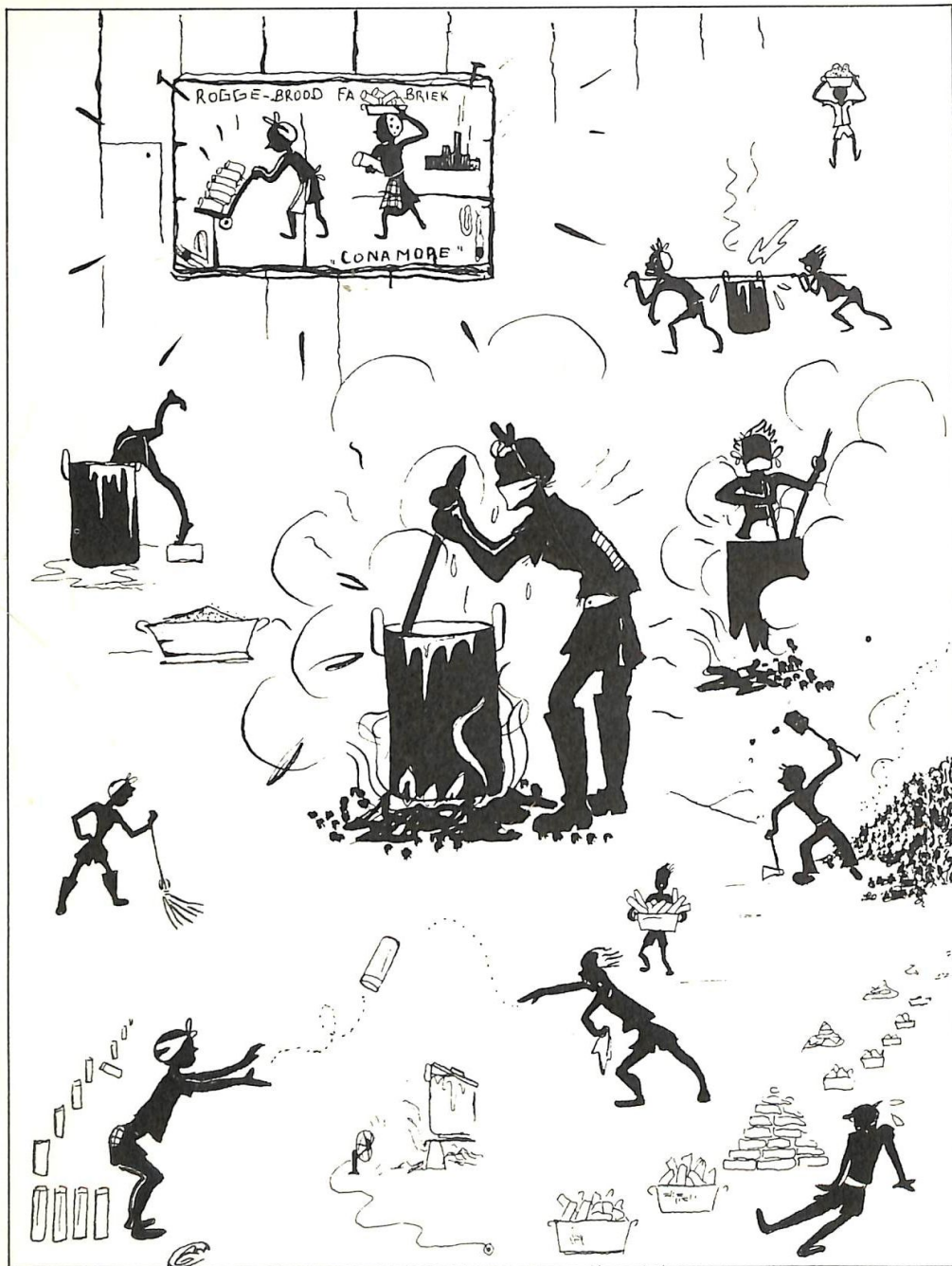
't Heter branden
In de handen
Meldt 'n nieuwe blaar
Maar de patjols zwaaien
En de vrouwen zaaien
IJverig zwoegt de schaar
IJverig zwoegt de schaar!

TJIDENG-'SLANG'!

(alléén te begripen door ex-Tjidengers)

Dalderidal, o, wat hèb ik 'n sch . . t
 Want ik heb hòndse keet, met si-Aleid.
 Ik zeg: 'Ajò, baggi mij 'n vods'
 Zegt zij: 'Dònder op jij, smeude-pipeu, knòts! '
 Ik natuurlijk, pè! wah ik geef haar 'n hijs
 En si-Aleidje springt op met gekrijs
 Verkoopt mij 'n dreun-doèrr, precies in mijn smoel!
 Semèrr, behóórljik potig zeg, boekan main betoel!
 Dèill, 'k ben uitgeleuterd, ik voel mij zó mèjong
 En zij dreunt mij maar verder, nèt kaja 'ping-pong'
 Ik verlies beheersing, wàh niet dikwijls ik,
 Maar nou zeg ik driftig: 'wil jij soms 'n lik? '
 Dan dat sokje lacht, man: 'bwoehahaha! ! '
 Maar ik, laat haar voelen, ik ben de 'mèn'-oerrà!
 Goedies, djoèrr, één nierschaar . . . 'k heb
 de mek gevloerd . . .
 O, Ngrrr! Daar komt haar moeder . . . nu
 ben ik vèt geloerd! ! !

ARBEIDSLIED

(Wijze: 'an apple for the teacher')

Wij zijn de arbeidsmeisjes
 Van de Roggebroodfabriek
 Wij doen ons werk met veel plezier
 Al is het ook niet chique
 De een is zwart van arang
 Maar ach, dat hindert niet
 De ander bruin van 'roggebrood'
 Maar vrolijk klinkt ons lied:

Refrein:

Een roggebrood voor ieder
 Voor ieder in de wijk
 We maken het voor allemaal
 Voor allemaal gelijk
 Je kunt het komen halen
 Wie wil zóiets nou niet
 Je hoeft niet te betalen
 Want ... 'n kas die is er niet.

Wij roeren, mengen, koken
 En wat ons verder rest
 Maar potig zijn we allemaal
 En 't gaat ook opperbest!
 We willen niet meer ruilen
 Al hadden wij de keus
 Wij blijven trouw aan de 'fabriek'
 En dit zij onze leus:

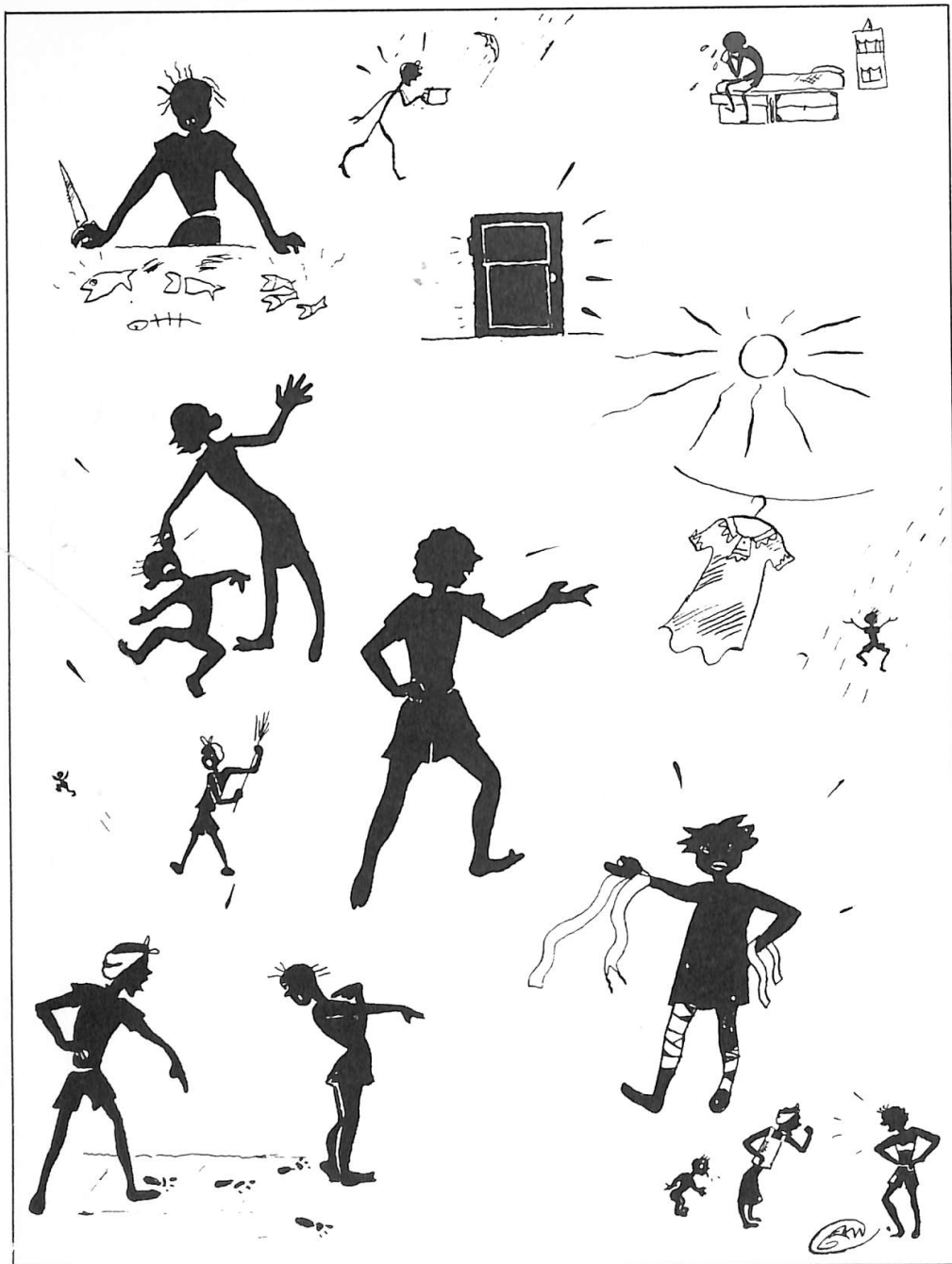
Refrein:

Een roggebrood voor ieder ... enz.

Wij zijn de arangjongens
 Voor 't allervieste werk
 Maar ja wij eten 'roggebrood'
 Dat maakt ons 'stoer en sterk'
 'n 'Fan' kipast de vuren
 De meisjes zijn tevree
 En luid en vrolijk zingen wij
 Dit met de anderen mee:

Refrein:

Een roggebrood voor ieder ... enz.

HUMEUREN!!!

Elk huis in Tjideng heeft zijn kruis
 Zijn 'keten' en humeuren
 Zijn herries en zijn kijverij
 Met nu en dan 'n huilpartij
 En dicht gesmakte deuren . .
 Humeuren!

Wiè hangt mijn jurk zó in de zon
 Dat je 'em zièt verkleuren
 – O, nièmand heeft 't weer gedaan
 Ze hóren je gewóón niet aan
 O, néén, laat diè maar zeuren . .
 Humeuren!

Van wiè, van wiè is deze 'short'
 Ik loop er mee te leuren
 En deze zakdoek op de bleek
 Die ligt daar wèrkelijk al 'n week
 Wat moet daar mee gebeuren? ? !
 Humeuren!

Soms denk je: 'kwam er nu maar iets
 Om mij wat op te fleuren
 't Corvée is klaar! . . o, néé hoor! . . mis!
 Juist komt de omroep! – 'Er is vis! !'
 Dan slá je met de deuren . .
 Humeuren!

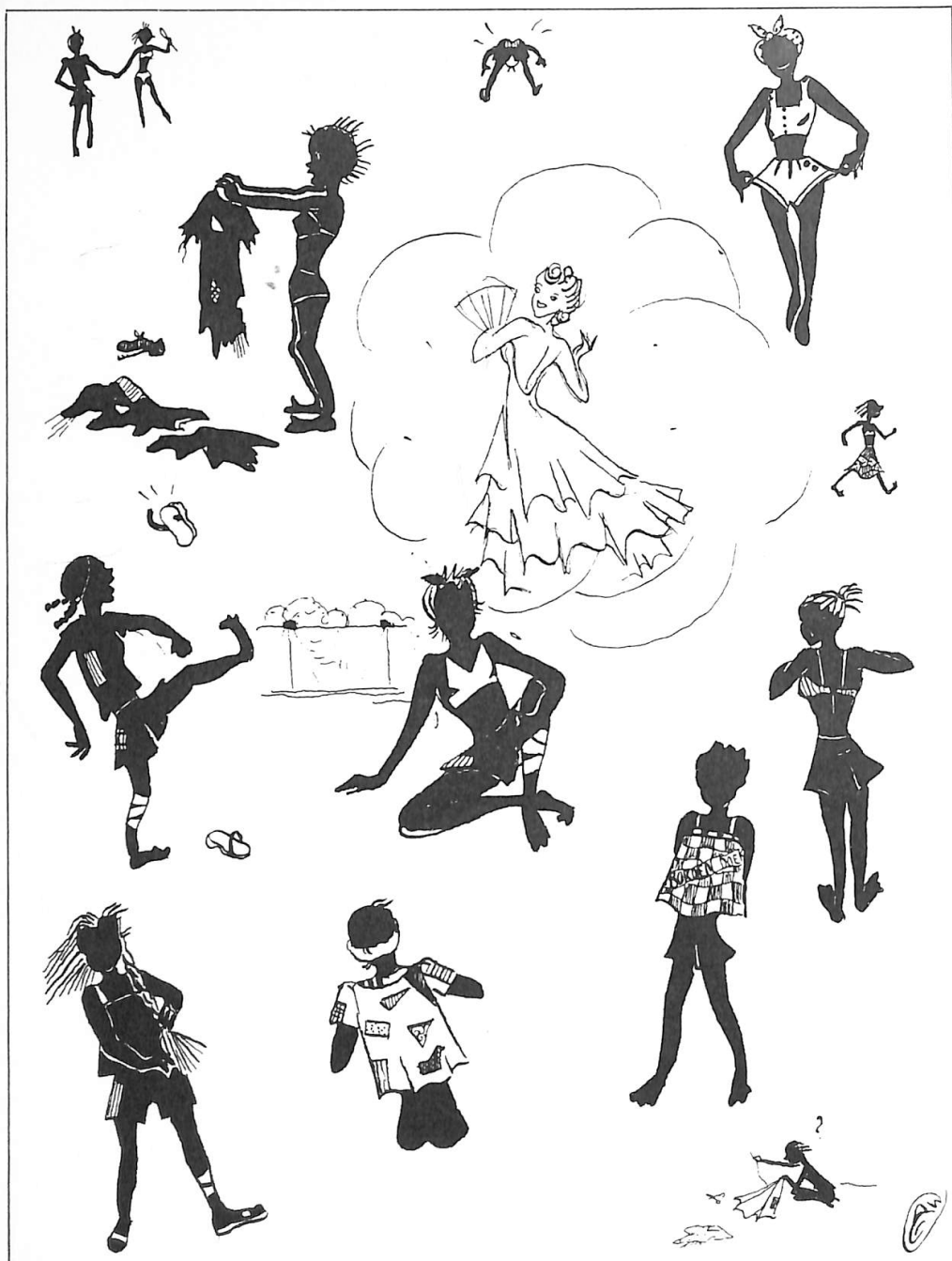
*KLAAGZANG DER
'PASSERENDE' VROUWEN*

De passer is altijd vol
met mensen
die wensen
die eisen
en krijzen
De passer is altijd vol.

De 'vruchten' zijn meestal op
de mensen
die densen
die steunen
en kreunen
Want 'alles' is meestal òp.

De rijen zijn altijd làng
de vrouwen
die sjouwen
die dringen
en wringen
De rijen zijn altijd làng.

enzovoort!

HET 'TJIDENG-KAMP-VROUWEN-KLEED-VRAAG-STUK!'

Wat doe je in 'n vrouwenkamp
Toch wel voor kleren aan?
Want na een jaar of drie gesjouw
Is alles naar de maan!

't Tjideng-vrouwen-kleed-probleem
Brenge héél wat met zich mee
Maar ieder fantaseert voor zich
En heeft 'n nieuw idee.

Is soms je blousje èrg kapot?
op ièder gat 'n lap
Héél bont van alles door elkaar
't lijkt 'n clowne-grap.

De overhemden van je Pa
Die staan óók lang niet gek
Van manlië's broek, 'n nieuwe short
Dat staat soms werkelijk kèck!

Een doekje vóór, een blote rug
Is makkelijk in de was
Een hoofddoek stevig omgeknoopt
Komt ook altijd van pas!

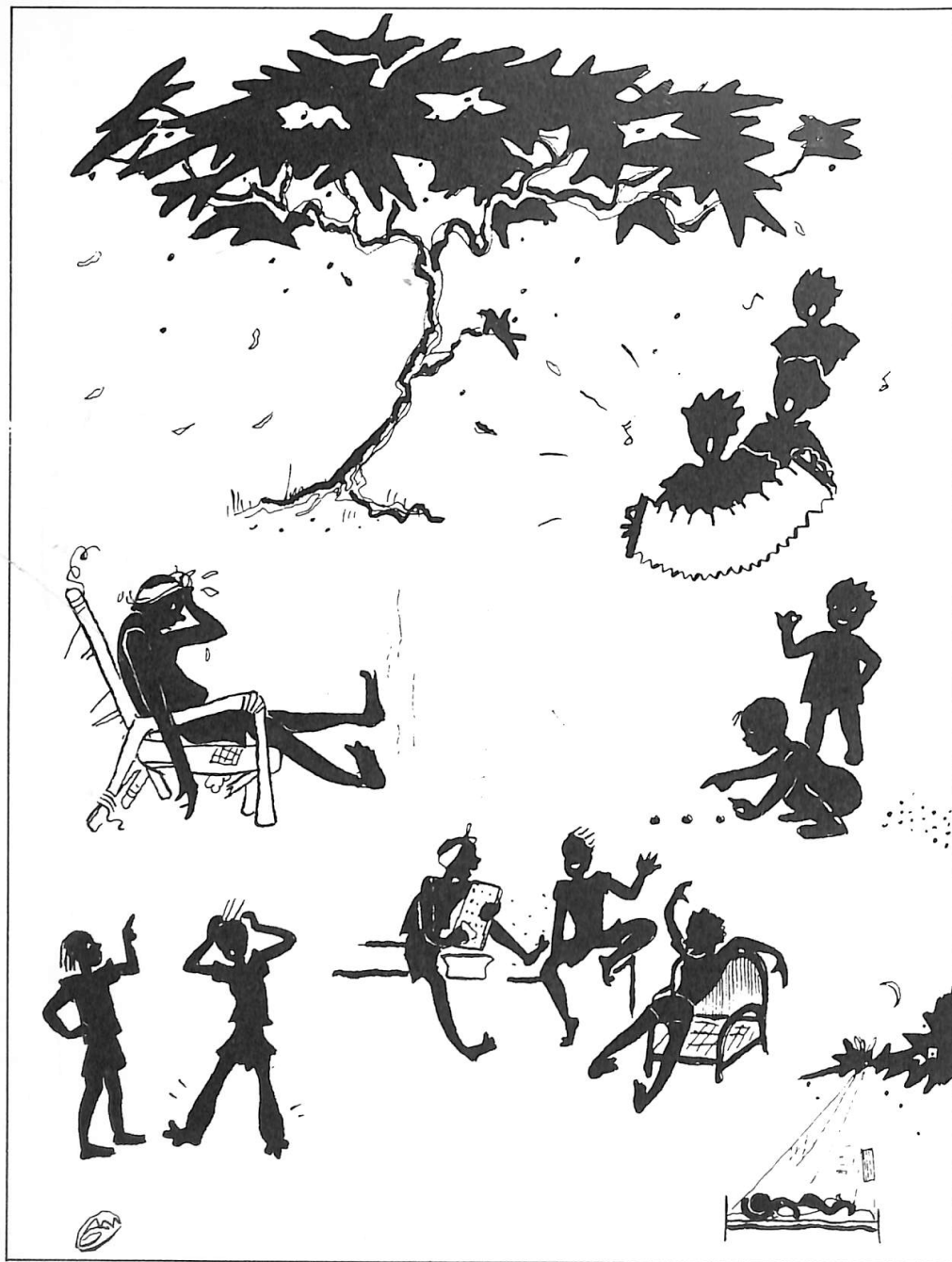
Het merk blousje 'Tangerang'
Dat draagt men algemeen
Gemaakt van laken of servet
En òver 't shortje heen!

Een echte vrouw is zèlfs in 't kamp
Tòch altijd nog coquet
Een blous' of doek met P.O.W.
Geeft een speciaal cachet

Een 'klomp' of zelfgemaakte schoen
Staat menigeen héél goed
Tòch draagt men ook bijzonder veel
De naakte, blote voet

De reeds lang verdwenen 'permanent'
Betreurt men overal
Een vlecht of 'toetje' op menig hoofd
En niemand denkt: wat mal!

Máár . . moest ik eens 'n keuze doen
- 't zij 'n blouse, short of rok -
Dan keek ik nièt in Tjideng rond
Geef mij dàn maar 'n 'Vogue'!

ODE AAN DE CHERRY!

Wij leven haast de hele dag
Onder onze Cherry
Daar verzamelen we krachten 's morgens vroeg
Daar maken we pret en herrie

Daar maken de kleintjes rekenwerk
Daar eten we 'Rijst-met-Kerrie'(!)
Daar naaien de moeders, daar knikkert de jeugd
Onder onze Cherry

Daar spelen we op de harmonica
En plukken we cherry op cherry
Dat is zó goed voor de vitamien
En tegen de berrie-berrie

Daar rusten we uit na 'n zwaar corvée
(Béérputten, getverderrie!)
Daar raspen we klapper, daar vieren we feest
Alles onder de Cherry!

Daar slaan we vaak 's avonds ons veldbed op
En slapen na àl de hierrie
Van de drukke, lange Tjideng-dag
Onder de trouwe Cherry! ! !

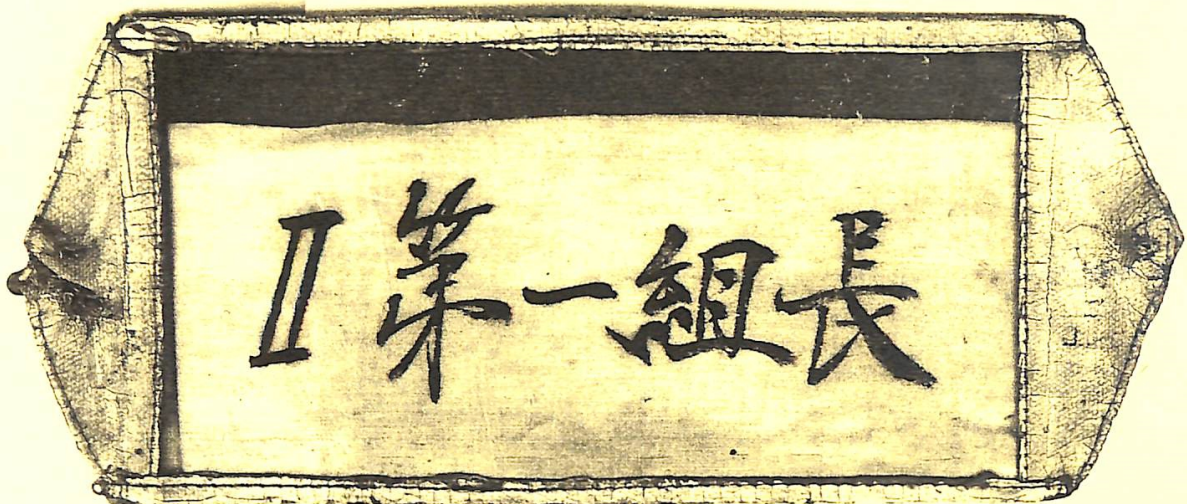

**STICHTING
INDISCHE
DOCUMENTEN**

Dit was uw Tjideng

Aspecten van de vertraagde afwikkeling van Japanse interneringskampen in Batavia met het Tjidengkamp als casus.

Kumichoband Tjidengkamp

Win Rinzema

Informatie
Coördinatie
Orgaan
Dienstverlening
Oorlogsgetroffenen

STICHTING
I C O D O